

De schoolmeesters van Schiermonnikoog in de loop der tijden

In april 1596 was Johannes Adriani schoolmeester op Schiermonnikoog; in sept. 1597 was hij hier nog. In sept. 1600 was Jochem Laurens hier als schoolmeester en in mei 1607 werd Guihelmus Auchisiades genoemd als schooldienaar.^a In mei 1608 vervulde Jan Jacobs deze functie. In nov. 1638 was hij hier nog als schoolmeester; nadien komen in de Ordonnantieboeken geen schoolmeesters meer voor. Deze meesters kregen hun traktement van 60 goudgulden per jaar, door de Staten van Friesland uitbetaald. Schiermonnikoog werd in 1638 door de Staten van Friesland verkocht, waarbij deze verplichting overging op de nieuwe eigenaar.

In de *Deductie* (1737), waarin het recht van Justitie van het Hof van Friesland over het eiland Schiermonnikoog werd aangetoond, komen de namen van een aantal kosteren voor: op 27 sept. 1636 Jan van Wiringen; op 15 juli 1637 Cornelis Sijverdsen en op 24 sept. 1637 Jan Cornelissen van Wiringen, alias Coster Jan. Het is evenwel niet zeker in hoeverre de koster toentertijd ook de functie van schoolmeester vervulde.

In 1709 was Lubbert Arents schoolmeester op Schiermonnikoog; hij was toen 49 jaar oud.^b In dec. 1710 was hij hier nog. Op 1 nov. 1726 was mr. Lambert Hendriks van Helm hier als schoolmeester. Het huwelijk van hem en Itje Paulus was hier op 21 okt. 1724 geproclameerd. Blijkbaar is hij hier toen schoolmeester geworden. Hij hertrouwde op 24 sept. 1738 met Aafke Jacobs van Paesens, die korte tijd later overleed. Op 26 dec. 1740 trouwde hij met Dieuwke Jans, weduwe van de predikant Johannes van Minnen uit Gerkesklooster. Hij was toen nog "schoolmeester op deeze heerlijkheid". Aan de schrijfhand in de doop- en trouwboeken te oordelen, stond hij hier tot in nov. 1746. Lammert Hendriks van Helm was op 23 juli 1757, als dorprechter van Schiermonnikoog, getuige bij een testament van één der Stachouwers.^c Hij is vóór 1785 overleden.

Op 9 jan. 1752 trouwden Arien Freriks, koster van deze heerlijkheid Schiermonnikoog, en Teuneke Jans uit Koudum. Het is niet zeker, of hij ook schoolmeester was. In mei 1762 was Pieter Hendriks Crook hier als schoolmeester. Vermoedelijk was hij hier al sedert 1757 in functie, getuige het handschrift in de doop- en trouwboeken. Zijn vrouw heette Anniggijn Hendriks. Op 17 nov. 1778 was P.H. Crook, secretaris bij het "Ed. Gerechte deezer heerlijkheid" en schoolmeester, getuige bij het testament van wijlen Johan Willem Stachouwer *cum uxore*.^d In juni 1785 was hij 55 jaar. (Vanaf 1797 tot 1806 zijn de aantekeningen in de D.T.B. boeken ook weer van eenzelfde hand.)

Hij stond hier tot in 1806, toen in de *Leeuwarder Courant* een schoolmeester te Schiermonnikoog werd gevraagd vóór 26 maart 1806, wegens ouderdom van P.H. Crook, tevens voorzanger. Vereist werd bekwaamheid, niet alleen in lezen en schrijven en "cijfferen", maar ook in de "Navigatie of Kunst der Stuurlieden". Op 25 maart 1806 zou er te Oostmahorn een schip klaarliggen om de gegadigden voor de functie over te varen.

In 1806 dan werd Roelof Kaspers de Jong als schoolmeester benoemd. Hij trouwde hier op 6 nov. 1808 met Fennigje Jacobs Meier. Hij behaalde op 15 okt. 1806 - toen was hij hier al als schoolmeester - de 3e rang en op 18 april 1809 de 2e rang; hij was toen 22 jaar.

-
- a Ordonnantieboek.
  - b Processt. Civ., port. 196 no. 5.
  - c Hof DDD 6; EEE 11, f. 171°.
  - d Hof DDD 6; EEE 11, f. 175°.

Op 7 mei 1808 schreef het gemeentebestuur van Schiermonnikoog aan de Landdrost, dat de kerkelijke bediende (de koster en voorzanger) krachtens zijn beroeping, zolang de hoogbejaarde kerk- en schooldienaar P.H. Crook in leven was, niets te eisen had. (Het stuk was getekend door diens zoon H.P. Crook, secretaris van het eiland.) Mr. Roelof de Jong was tevens koster en voorzanger, maar hij kreeg hiervoor in 1808 dus nog geen vergoeding. Pas na het overlijden van P.H. Crook ontving hij hiervoor *f* 100 per jaar. In 1808 waren er 50 leerlingen op de dagschool en 14 op de avondschool. De school was een donker gebouw met een stenen vloer. De meester ontving geen traktement; hij kreeg de schoolpenningen: 1 st. op de dagschool en 2 à 3 st. van de leerlingen op de avondschool. In 1813 vertrok hij naar Stiens. In juni 1815 werd hij opgevolgd door Hendrik Clewits, 2e rang, uit Pieterburen (Gr.). Het inkomen bestond in 1815 uit *f* 100, de schoolpenningen van ca. 100 leerlingen à 1 st. per week, en voor het beluiden van de overledenen telkens 12 st. per keer. Er was geen vrije woning. Mr. Clewits vertrok eind 1816 naar Coevorden, waar hij op 31 okt. 1847 op 58-jarige leeftijd overleed.

In 1817 werd Egbert Jochums Schaap provisioneel aangesteld. Op 2 juni 1817 werd Pieter Brons, 2e rang en ondermeester te Hoogezand, benoemd. In 1820 vertrok hij naar Gorredijk. In de winter van 1820-1821 werd J. Meijer, ondermeester te Zoutkamp provisioneel aangesteld. Op 5 sept. 1821 werd Hendrik Roelofs Huisman, 2e rang, benoemd. Het inkomen bedroeg toen: *f* 125, de schoolpenningen, een woning en 1½ part van elke algemene stranding. Op 2 nov. 1821 werd te Schiermonnikoog een nieuwe school ingewijd. Huisman vertrok op 2 dec. 1833 naar Hallum.

In de zomer van 1834 kwam zijn opvolger: Melle Jans Tunteler, 2e ranger en ondermeester te Harlingen. Hij was tevens koster en voorzanger. Het traktement bedroeg toen *f* 175 per jaar van het rijk en *f* 25 van de gemeente, voorts 1½ bergerspart van de algemene berging van gestrande goederen, een vrije woning met tuin en de schoolpenningen. Het schoolgeld bedroeg in die jaren: voor de dagschool 5 ct. en voor de avondschool 10 ct. per week. Het aantal leerlingen in 1834 was op de dagschool ca. 90 en op de avondschool ongeveer 25 leerlingen. Voor onderwijs in de stuurmanskunst ontving mr. Tunteler wekelijks 40 ct. van iedere leerling. Op 27 juli 1852 werd weer een nieuwe school door de schoolopziener ingewijd. De school was tot stand gekomen met subsidie van het rijk en de provincie. Mr. Melle Tunteler ging in 1871 met pensioen.

In 1873 was de school nog vacant, maar in 1874 werd G. Boland benoemd als hoofd van deze school. In 1877 werd hij opgevolgd door E. Havinga. In 1881 kwam A. Zwanenburg, die in 1883 werd opgevolgd door Frederik Hendrik Gasau. Hij ging in 1922 met pensioen en is op 76-jarige leeftijd te Leeuwarden overleden op 3 juli 1932.

In 1922 kwam G. Goïnga, onderwijzer te Stiens. Hij vertrok op 1 okt. 1930 naar Oudebildtzijl. Op 1 febr. 1931 kwam zijn opvolger H.B. Kieviet uit Kollumerpomp. Hij vertrok in 1943 naar Winsum (Gr.). In 1943 werd H. Alting tijdelijk benoemd. Korte tijd later kreeg hij een vaste aanstelling. In 1946 werd hij te Winschoten benoemd tot onderwijzer; hij vertrok in 1947. Op 1 febr. 1947 werd mej. M. Karst tijdelijk benoemd als hoofd. Begin 1948 werd C.J. Overbeek, onderwijzer te Terneuzen, aangesteld. In 1951 werd de school geheel vernieuwd. Op 1 mei 1953 vertrok de heer Overbeek naar Krabbendijke en werd toen opgevolgd door H.J. Leopold, onderwijzer te Lippenhuizen. In 1955 was hij nog steeds hoofd van de school op Schiermonnikoog.

Bijzonder onderwijs

Op Schiermonnikoog bestond reeds sedert lange tijd de gelegenheid voor het ontvangen van onderwijs in de wis- en zeevaartkunde. Op 1 nov. 1861 werd Jelle Gerrits Riederis uit Moddergat benoemd tot hulponderwijzer en tevens onderwijzer in de wis- en zeevaartkunde. Hij bewoonde een in 1863 gestichte burgerwoning aan de Nieuwstraat, waaraan een ruim schoolgebouw met erf verbonden was. Dit complex was zijn eigendom en werd in dec. 1865 openbaar verkocht. Hem werd echter bij Resolutie van Gedeputeerde Staten van 24 febr. 1868 wegens dronkenschap en ergerlijk levensgedrag de bevoegdheid tot het geven van onderwijs ontnomen. Het zeevaartkundig onderwijs werd vervolgens gegeven door W. Hamakers; hij had toen 10 leerlingen. Het onderwijs werd bekostigd door de provincie en door de eigenaar van het eiland, mr. J.E. Bank.

J. de Groot was later directeur van de Zeevaartschool; hij vertrok op 1 okt. 1931 en werd tijdelijk opgevolgd door A. van Geuns. In okt. 1932 werd W.J. de Haan uit Amsterdam benoemd tot directeur van deze school. In 1934 werd de Zeevaartschool opgeheven.

In 1915 werd aan de Badweg op Schiermonnikoog een school geopend voor christelijk nationaal onderwijs. Als eerste hoofd werd toen G. van Kalken benoemd. In 1920 werd hij opgevolgd door C.J. Brakel, die op 1 dec. 1935 naar Brielle vertrok. Diezelfde dag trad zijn opvolger aan: P. van den Berg, onderwijzer te Zwolle. Op 1 dec. 1938 werd hij hoofd van de christelijke landbouwschool te Kollum.

In 1938 werd L. Veerman, onderwijzer te Gorredijk, benoemd als hoofd van deze school. Hij werd in 1955 hoofd van de bijzondere school te Ureterp. Zijn opvolger op Schiermonnikoog werd toen J. Hulzebos, onderwijzer te Klazinaveen.

Omstreeks 15 jan. 1948 werd op Schiermonnikoog een bijzondere ULO-school geopend, door samenwerking van links en rechts. Als hoofd werd toen H. Zwaag, onderwijzer te Vianen, benoemd. Op 1 maart 1952 werd hij ULO-onderwijzer te Lemmer. In 1952 kwam als hoofd T. Stehouwer, ULO-onderwijzer te Zwijndrecht.